

Република Србија
АГЕНЦИЈА ЗА КВАЛИФИКАЦИЈЕ

МЕТОДОЛОШКО УПУТСТВО

ЗА РАЗВОЈ ПРОГРАМА ОБУКЕ СТРАНИХ ЈЕЗИКА

Београд, 2026.

САДРЖАЈ

СКРАЋЕНИЦЕ 4
ПОЈМОВНИК 4
УВОД 7
МЕТОДОЛОШКА ПОЛАЗИШТА ЗА РАЗВОЈ ПРОГРАМА ОБУКЕ СТРАНИХ ЈЕЗИКА 8
ПРИСТУП У РАЗВОЈУ ПРОГРАМА ОБУКЕ СТРАНИХ ЈЕЗИКА 8
ПРИНЦИПИ РАЗВОЈА ПРОГРАМА ОБУКЕ СТРАНИХ ЈЕЗИКА 10
КОНЦЕПТ ПРОГРАМА ОБУКЕ СТРАНОГ ЈЕЗИКА 10
АУТОРИ ПРОГРАМА 11
ИЗВОЂАЧИ/РЕАЛИЗАТОРИ ПРОГРАМА ОБУКЕ 12
1. СТРУКТУРА ПРОГРАМА ОБУКЕ 13
1.1. Назив програма обуке 13
1.2. КЛАСНОКС/ISCED 14
1.3. Категорија програма неформалног образовања одраслих 14
1.4. Трајање програма 14
1.5. Максимални број полазника у групи 15
2. УСЛОВИ ЗА УПИС ПОЛАЗНИКА 16
2.1. Потребна претходна знања и компетенције за упис полазника 16
2.2. Специфични психофизички захтеви за похађање програма обуке 17
3. ОПШТИ ОПИС ПРОГРАМА 18
4. ЦИЉ ПРОГРАМА 20
4.1. Референтни ниво језичке компетенције 21
5. ИСХОДИ УЧЕЊА 22
6. ПЛАН, САДРЖАЈ И УСЛОВИ РЕАЛИЗАЦИЈЕ ПРОГРАМА ОБУКЕ 23
6.1 Сажети план програма обуке 24
6.2 Садржај и разрада појединачне тематско-комуникативне целине 25
6.3 Начин организације, облици учења и методе рада 29
6.4 Место реализације 30
6.5 Опрема и техничка средства за реализацију програма 31
6.6 Материјали за учење и подучавање 31
7. РЕАЛИЗАЦИЈА ПРОГРАМА НА ДАЉИНУ 32
8. ПРИЛАГОЂАВАЊЕ ПРОГРАМА ПОТРЕБАМА ПОЛАЗНИКА 33
8.1 Обезбеђивање приступачности програма за особе са инвалидитетом 34
9. ПРАЋЕЊЕ НАПРЕДОВАЊА ПОЛАЗНИКА 34
10. САДРЖАЈ И НАЧИН ПРОВЕРЕ САВЛАДАНОСТИ ПРОГРАМА 35
10.1. Задаци и садржај провере 36
10.2. Критеријуми и начин вредновања постигнућа 37
10.3. Услови за успешно савладавање програма 37
10.4. Спровођење завршне провере на даљину 38

11. ИСПРАВА КОЈА СЕ ИЗДАЈЕ НАКОН САВЛАДАНОГ ПРОГРАМА 38
12. НАЧИН НА КОЈИ СЕ ПРОГРАМ ЧИНИ ДОСТУПНИМ ЈАВНОСТИ 39
РЕФЕРЕНЦЕ И ИЗВОРИ 40
ПРИЛОГ 1 41

СКРАЋЕНИЦЕ

ЗЕРОЈ – Заједнички европски референтни оквир за језике

ЈПОА – Јавно признати организатор активности образовања одраслих

КЛАСНОКС – Класификација квалификација у Националном оквиру квалификација Републике Србије

ISCED – *International Standard Classification of Education* – Међународна стандардна класификација образовања

НОКС – Национални оквир квалификација у Републици Србији

ПОЈМОВНИК

У појмовнику су дата објашњења кључних стручних и методолошких појмова у значењу у којем се користе у овом упутству, ради њиховог једнозначног разумевања и доследне примене.

Андрагошке компетенције – Знања, вештине и способности потребне за планирање, организовање, реализацију и вредновање учења и образовања одраслих.

Аутентични текст – Усмени, писани или мултимодални текст настао у стварном комуникативном контексту, ради остваривања одређене комуникативне сврхе, а не посебно за потребе учења и наставе језика.

Дескриптор ЗЕРОЈ-а – Референтни опис онога што је корисник језика у стању да уради на одређеном нивоу језичке компетенције, у оквиру поједине комуникативне језичке активности или аспекта комуникативне језичке компетенције. Дескриптори су утврђени у ЗЕРОЈ-у, а ажурирани и проширени у Пратећој свесци.

Дидактички прилагођен текст – Текст чији су садржај, језичка сложеност или начин представљања прилагођени потребама учења, уз очување комуникативне сврхе.

Домен употребе језика – Област друштвеног живота у којој се језик користи: лични, јавни, образовни или професионални домен.

Завршна провера савладаности програма – Поступак утврђивања степена остварености исхода учења по завршетку програма, на основу унапред утврђених задатака, критеријума и услова успешности.

Иницијална процена – Процена на почетку обуке ради ближег утврђивања предзнања, потреба и профила језичке компетенције полазника и прилагођавања реализације програма; разликује се од улазне процене којом се утврђује испуњеност услова за упис.

Интеракција – Комуникативна језичка активност у којој учесници наизменично примају и производе исказе и заједнички граде значење у усменој, писаној или дигиталној комуникацији.

Интеркултурна компетенција – Способност препознавања, разумевања и уважавања сличности и разлика између сопствене културе и културе заједница циљног језика, заснована на свести о културној разноликости, отворености, радозналости и спремности за комуникацију и сарадњу.

Исход учења – Јасан и проверљив исказ о томе шта ће полазник по завршетку програма или тематско-комуникативне целине бити у стању да разуме, примени или уради на страном језику.

Језик за посебне или професионалне намене – Језик чији се садржаји, комуникативне активности и очекивана постигнућа одређују у односу на потребе корисника у одређеној области или професионалном контексту.

Комуникативна језичка компетенција – Способност примерене и делотворне употребе језика у комуникацији, заснована на језичкој, социолингвистичкој и прагматичкој компетенцији.

Комуникативна функција – Сврха коју корисник остварује језиком, на пример тражење информација, описивање, предлагање, образлагање или изражавање става.

Комуникативне језичке активности – Активности рецепције, продукције, интеракције и медијације путем којих се језик користи за разумевање, изражавање, размену и посредовање у изградњи значења.

Комуникативни задатак – Смислена активност са препознатљивим комуникативним циљем, у којој полазник користи језик ради постизања одређеног резултата.

Конструктивистичко усаглашавање – Принцип планирања и развоја образовног програма којим се обезбеђује доследна повезаност између очекиваних исхода учења, активности којима се омогућава њихово остваривање и начина провере постигнућа.

Критеријуми оцењивања – Унапред утврђена мерила према којима се процењује квалитет и степен остварености исхода учења у конкретним задацима.

Медијација (језичко посредовање) – Комуникативна језичка активност којом корисник језика доприноси разумевању, преношењу, обради или заједничкој изградњи значења у раду са текстом, појмовима или у комуникацији.

Мултимодална комуникација – Комуникација у којој се значење преноси повезивањем више начина изражавања, као што су говор, писани језик, слика, звук, гестови.

Неформално образовање одраслих – Организоване активности учења одраслих изван система формалног образовања, које се остварују у складу са сврхом, програмом и условима утврђеним прописима.

Ниво језичке компетенције – Степен развијености језичке компетенције описан референтним нивоима ЗЕРОЈ-а од А1 до Ц2; не изједначава се са нивоима квалификација према НОКС-у.

Праћење напредовања полазника – Континуирано прикупљање и тумачење података о учењу и постигнућима полазника ради давања повратне информације и прилагођавања даљег рада.

Продукција – Комуникативна језичка активност која обухвата усмено и писано изражавање.

Програм обуке страног језика – Организована и међусобно повезана целина циља, исхода, садржаја, активности, трајања, услова реализације и поступака провере, усмерена на развијање језичке компетенције полазника.

Профил језичке компетенције – Приказ очекиваних или утврђених постигнућа у појединим комуникативним језичким активностима, које могу бити развијене у различитом обиму и на различитим нивоима.

Рецепција – Комуникативна језичка активност која обухвата разумевање и тумачење усмених, писаних и мултимодалних текстова.

Самопроцена полазника – Поступак у којем полазник процењује сопствена знања, вештине и постигнућа у односу на очекиване исходе учења, утврђене критеријуме или релевантне дескрипторе ЗЕРОЈ-а, ради препознавања оствареног напретка и области у којима је потребно даље учење.

Скала оцењивања – Уређен скуп нивоа или описа квалитета постигнућа који омогућава примену критеријума оцењивања на конкретан задатак.

Социокултурна компетенција – Скуп знања о друштвеним и културним вредностима, нормама, обичајима, начину живота и обрасцима понашања у сопственој заједници и заједницама у којима се користи циљни језик, као и способност примене тих знања у одговарајућим комуникативним ситуацијама.

Тематско-комуникативна целина – Функционално повезан део програма у којем су исходи, комуникативне функције, садржаји, активности и провера организовани око релевантних тема и ситуација употребе језика.

Текст – Смисаоно организована усмена, писана или мултимодална целина којом се преноси или размењује значење и остварује одређена комуникативна сврха. У ширем лингводидактичком значењу, текст може обухватати вербалне и невербалне елементе, као што су говор, писани језик, слика, звук и гестови, самостално или у међусобној комбинацији.

Улазна процена – Поступак утврђивања да ли кандидат испуњава услов у погледу претходно развијеног нивоа или профила језичке компетенције за упис на програм.

Циљни ниво језичке компетенције – Ниво према ЗЕРОЈ-у чије је достизање предвиђено програмом и поткрепљено исходима, обимом активности и одговарајућом провером постигнућа.

Циљни профил језичке компетенције – Скуп очекиваних постигнућа полазника у појединим комуникативним језичким активностима, које могу бити заступљене у различитом обиму и на различитим нивоима језичке компетенције према ЗЕРОЈ-у. Најчешће се утврђује у програмима језика за посебне и професионалне намене, у складу са њиховом сврхом и специфичним комуникативним захтевима.

УВОД

Методолошко упутство за развој програма обуке страних језика (у даљем тексту: Упутство) намењено је организацијама које развијају програме обуке страних језика ради стицања статуса јавно признатог организатора активности образовања одраслих (ЈПОА). Његова сврха је да ауторима програма пружи јасне и практичне смернице за планирање и међусобно усклађивање кључних елемената програма. Упутство полази од важећег нормативног оквира којим се уређују Национални оквир квалификација Републике Србије (у даљем тексту: НОКС), образовање одраслих и услови за стицање статуса ЈПОА. Стручну и методолошку основу за одређивање нивоа језичке компетенције, формулисање исхода учења и планирање њихове провере представља Заједнички европски референтни оквир за језике: учење, настава, оцењивање (у даљем тексту: ЗЕРОЈ) и Пратећа свеска ЗЕРОЈ-а (*Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment – Companion Volume*, 2020), која садржи ажуриране и проширене дескрипторе за комуникативне језичке активности и комуникативне језичке компетенције.

ЗЕРОЈ представља референтни оквир за одређивање циљног нивоа, избор релевантних дескриптора и формулисање исхода учења примерених сврси програма и потребама циљне групе. Нивои језичке компетенције А1–Ц2 према ЗЕРОЈ-у не представљају нивое квалификација према НОКС-у и не могу се са њима изједначавати. ЗЕРОЈ се користи за описивање, планирање, развијање и процењивање језичке компетенције, док се врста и статус активности неформалног образовања одраслих утврђују у складу са прописима Републике Србије.

Основна сврха Упутства је да обезбеди:

- јединствене методолошке смернице за развој програма обуке страних језика;
- јасно одређивање циљног нивоа, односно профила језичке компетенције према ЗЕРОЈ-у;
- усклађеност циљног нивоа са исходима учења;
- функционалну повезаност исхода учења, тематско-комуникативних садржаја, активности учења и начина провере постигнућа;
- образложено утврђивање трајања и организације програма;
- јасно дефинисање услова за упис, начина праћења напредовања и завршне провере;
- транспарентност информација о програму, условима успешног савладавања и документу који се издаје;
- унапређивање квалитета програма обуке страних језика код ЈПОА.

Упутство је организовано тако да кориснике поступно води кроз развој програма обуке страних језика. Уводни део представља методолошка полазишта и основне принципе развоја програма, док су у нумерисаним поглављима дате смернице за разраду његових појединачних елемената, од одређивања сврхе и циљног нивоа или профила језичке компетенције, преко формулисања циља и исхода учења, до планирања садржаја, организације обуке и начина провере остварености исхода. Методолошка објашњења праћена су примерима који илуструју њихову практичну примену.

Саставни део Упутства је Прилог 1 – Образац за израду програма обуке страних језика, намењен непосредној изради програма.

МЕТОДОЛОШКА ПОЛАЗИШТА ЗА РАЗВОЈ ПРОГРАМА ОБУКЕ СТРАНИХ ЈЕЗИКА

ПРИСТУП У РАЗВОЈУ ПРОГРАМА ОБУКЕ СТРАНИХ ЈЕЗИКА

Усмереност на исходе учења. Учење страног језика усмерено је на развијање комуникативне језичке компетенције која полазнику омогућава да језик користи за разумевање, изражавање, интеракцију и посредовање у усменој, писаној и мултимодалној комуникацији[1], у ситуацијама релевантним за његове личне, јавне, образовне и професионалне потребе. Развој ове компетенције подразумева функционално повезивање језичких знања и средстава, комуникативних вештина, социолингвистичких и прагматичких знања, културних садржаја и стратегија учења и употребе језика. Исходи учења представљају јасне и проверљиве исказе о томе шта ће полазник по завршетку програма бити у стању да разуме, примени и уради на страном језику. Формулишу се у односу на релевантне комуникативне језичке активности у оквиру четири модуса комуникације према ЗЕРОЈ-у: **рецепције** (разумевања усмених и писаних текстова), **продукције** (усменог и писаног изражавања), **интеракције** и **медијације** (језичког посредовања у преношењу и изградњи значења).

Полазиште за развој програма, стога, није избор граматичких, лексичких и других језичких садржаја, већ одређивање очекиваних постигнућа полазника. Окосницу планирања програма чини активна, функционална примена језика. Након утврђивања исхода бирају се тематско-комуникативни садржаји, језичка средства, активности учења и начини провере који омогућавају њихово остваривање и утврђивање степена постигнућа.

Заједнички европски референтни оквир за језике (ЗЕРОЈ). ЗЕРОЈ представља основни референтни оквир за одређивање и описивање нивоа језичке компетенције у програмима обуке страних језика и основу за:

- одређивање циљног нивоа језичке компетенције;
- описивање очекиваних постигнућа полазника;
- формулисање исхода учења;
- избор комуникативних активности;
- планирање праћења напредовања;
- планирање провере остварености исхода.

[1] Мултимодална комуникација подразумева повезивање различитих начина комуницирања, као што су текст, слика, звук и гестови, ради преношења значења.

Оквир утврђује шест заједничких нивоа језичке компетенције – А1, А2, Б1, Б2, Ц1 и Ц2 – који су груписани у три шире категорије: А – основни корисник, Б – самостални корисник и Ц – компетентни корисник.

- А1 – основна употреба језика у једноставним и предвидљивим ситуацијама;
- А2 – једноставна комуникација у уобичајеним свакодневним ситуацијама;
- Б1 – самостална употреба језика у познатим и уобичајеним ситуацијама;
- Б2 – самостална и релативно течна комуникација у ширем распону ситуација;
- Ц1 – течна и флексибилна употреба језика у сложенијим ситуацијама;
- Ц2 – веома висок степен разумевања и прецизне, течне и нијансиране употребе језика.

Није довољно да програм само декларативно наведе један од ових нивоа, већ усклађеност са ЗЕРОЈ-ем мора бити видљива у исходима учења, садржајима, активностима и начину провере постигнућа.

Комуникативна и функционална усмереност програма. Програм полази од схватања полазника као корисника језика који језиком остварује комуникативне намере и делује у различитим ситуацијама личног, јавног, образовног и професионалног живота. Комуникативне језичке активности организују се у оквиру четири модуса комуникације – рецепције, продукције, интеракције и медијације – у складу са циљним нивоом, сврхом програма и потребама циљне групе. Програм истовремено подстиче развој социокултурне и интеркултурне комуникативне компетенције, како би полазник језик употребљавао примерено комуникативној ситуацији и саговорнику, уз разумевање и уважавање културно условљених образаца комуникације.

Формулисање исхода учења. Сагласно приступу заснованом на исходима учења, њихова формулација садржи следеће елементе: уводну фразу, субјекат, активни глагол, предмет радње, односно објекат и, када је потребно, услове или критеријум извршења.

Препоручена формулација је:

По завршетку програма/тематске целине полазник је у стању да + комуникативна активност + садржај/предмет активности + контекст или услов.

Пример непрецизне формулације исхода:

„Полазник познаје вокабулар у вези са путовањем.“

Примери прецизне формулације исхода:

„Полазник је у стању да затражи и пружи основне информације о времену, месту и начину путовања у свакодневним комуникативним ситуацијама.“

„Полазник је у стању да разуме основне информације из кратког и јасног обавештења које се односи на познату свакодневну ситуацију.“

Исходи треба да буду:

- јасни и прецизни;
- позитивно формулисани;
- остварљиви;
- проверљиви и мерљиви;
- примерени циљном нивоу;
- релевантни за потребе полазника.

ПРИНЦИПИ РАЗВОЈА ПРОГРАМА ОБУКЕ СТРАНИХ ЈЕЗИКА

Развој програма треба да се заснива на следећим принципима:

- Усмереност на исходе – сви програмски елементи произлазе из очекиваних постигнућа полазника.
- Усклађеност са ЗЕРОЈ-ем – утврђени (циљни) ниво мора бити поткрепљен одговарајућим исходима и начином њихове провере.
- Релевантност – програм одговара потребама конкретне циљне групе и ситуацијама у којима ће полазници користити језик.
- Комуникативност – језичка средства уче се и примењују у функцији комуникације.
- Кохерентност – циљ, исходи, садржаји, активности, трајање и провера постигнућа морају бити међусобно повезани.
- Прилагођеност – програм уважава претходно знање, потребе, искуство и специфичности учења одраслих.
- Транспарентност – полазнику су јасни и доступни циљ програма, очекивана постигнућа, начин рада и критеријуми провере.

КОНЦЕПТ ПРОГРАМА ОБУКЕ СТРАНОГ ЈЕЗИКА

Програм обуке страног језика представља организовану и кохерентну целину циљева, исхода, садржаја, активности, услова и средстава учења, усмерених на развијање језичке компетенције полазника у одређеном временском периоду. Развој програма полази од потреба циљне групе и утврђеног нивоа језичке компетенције полазника, а његови елементи међусобно се повезују према следећој логици:

потребе циљне групе
↓
улазни ниво језичке компетенције
↓
циљни ниво/профил језичке компетенције
↓
циљ програма
↓
исходи учења
↓
садржаји и активности учења
↓
трајање и организација обуке
↓
провера остварености исхода

Учење страног језика заснива се на активном учешћу полазника у процесу изграђивања знања и развијања језичке компетенције. Нова знања и језичка средства повезују се са претходним знањима и искуствима полазника и примењују у смисленим комуникативним ситуацијама. Полазник се на тај начин подстиче да језик користи као средство разумевања, изражавања, интеракције и посредовања, док наставник планира и организује услове за учење, усмерава процес, обезбеђује одговарајућу подршку и постепено подстиче самосталност полазника.

Овако схваћен процес учења захтева конструктивистичко усаглашавање програмских елемената, односно доследну повезаност између очекиваних исхода учења, активности којима се они развијају и начина на који се проверава њихова оствареност.

При развоју програма потребно је, стога, одговорити на три међусобно повезана питања:

- Који су очекивани исходи учења?
- На који начин се организује процес учења који омогућава њихово остваривање?
- На који начин и на основу којих критеријума се процењује степен њихове остварености?

На тај начин обезбеђује се функционална повезаност циља програма, исхода учења, садржаја, активности учења и поступака процењивања, што представља један од основних услова квалитета и кохерентности програма обуке страног језика.

АУТОРИ ПРОГРАМА

Аутори програма обуке страног језика треба да поседују стручна знања и компетенције релевантне за квалитетно конципирање програма, нарочито из области:

- страног језика који је предмет програма;
- методике наставе страних језика;
- примене ЗЕРОЈ у планирању учења, наставе и процењивања;
- образовања одраслих;
- развоја програма заснованог на исходима учења.

Наведене области стручности не подразумевају нужно ангажовање посебног лица за сваку област. Једно лице може поседовати више компетенција потребних за развој програма, а број и састав аутора одређују се у складу са сврхом, садржајем и сложеношћу конкретног програма. Уколико је програм усмерен на учење језика за посебне или професионалне намене, у његову израду се, према потреби, укључују и стручњаци из области у којој ће се језик користити, ради обезбеђивања стручне тачности и релевантности комуникативних ситуација, садржаја и исхода учења.

У програму се наводе подаци о аутору, односно ауторима програма, њиховим стручним компетенцијама и релевантним стручним референцама. За сваку референцу потребно је навести податке који омогућавају њену идентификацију и утврђивање улоге аутора у њеној изради.

ИЗВОЂАЧИ/РЕАЛИЗАТОРИ ПРОГРАМА ОБУКЕ

Програмом се утврђују потребан број реализатора програма и услови у погледу њиховог образовања и компетенција, у складу са прописима којима се уређују услови за стицање статуса ЈПОА. За програме обуке страних језика потребно је обезбедити реализаторе који имају одговарајуће образовање у области језика који је предмет програма, као и стручне и методичке компетенције неопходне за остваривање предвиђених исхода учења.

Реализатори програма треба да поседују, односно да у прописаним роковима стекну, андрагошке компетенције за рад са одраслима, у складу са важећим прописима. Потребно је обезбедити и њихово стручно усавршавање за тумачење и примену нивоа и дескриптора ЗЕРОЈ-а, нарочито када учествују у процени језичке компетенције.

Лица која учествују у утврђивању улазног нивоа, праћењу напредовања и завршној провери треба да поседују компетенције за процењивање језичке компетенције у складу са исходима програма, релевантним дескрипторима ЗЕРОЈ-а и утврђеним критеријумима оцењивања. Када у процењивању учествује више лица, потребно је обезбедити усаглашену примену критеријума и скала оцењивања.

Код програма за посебне или професионалне намене, у његову израду и реализацију, припрему материјала и проверу остварености исхода укључују се, према потреби, и стручњаци из одговарајуће професионалне области. Њихове улоге и одговорности потребно је јасно утврдити, нарочито у погледу обезбеђивања стручне тачности садржаја, аутентичности професионалних ситуација и примерености комуникативних задатака.

Процену језичке компетенције спроводе лица која поседују одговарајуће компетенције за њено процењивање.

У програму се наводе сви реализатори који ће учествовати у његовом остваривању, њихове улоге и одговорности, а уз програм се прилаже документација којом се доказује испуњеност прописаних услова у погледу образовања, радног искуства и андрагошких компетенција, укључујући биографије, дипломе, сертификате и одговарајуће потврде.

1. СТРУКТУРА ПРОГРАМА ОБУКЕ

1.1. Назив програма обуке

Назив програма треба да буде јасан, сажет и недвосмислен и да одражава његове основне карактеристике и садржај. У зависности од сврхе и структуре програма, назив треба да садржи:

- назив језика који се учи;
- циљни ниво језичке компетенције према ЗЕРОЈ-у, уколико је програм усмерен на достизање одређеног нивоа;
- посебну намену или област употребе језика, када је то релевантно.

Ознака нивоа А1–Ц2 наводи се у називу програма уколико су циљ, исходи учења, садржаји и начин провере постигнућа усклађени са дескрипторима одговарајућег нивоа ЗЕРОЈ-а и ако обим програма омогућава достизање тог нивоа језичке компетенције.

Када је програм усмерен на језик за посебне или професионалне намене, његов садржај одређују комуникативне потребе полазника у конкретној области употребе језика. Поред општих језичких средстава, програм обухвата терминологију, типичне комуникативне ситуације, комуникативне функције, врсте усмених и писаних текстова и друге језичке и дискурсне особености карактеристичне за дату стручну или професионалну област. У зависности од потреба циљне групе, програм може бити усмерен на одређени профил језичке компетенције. Профил показује које се комуникативне језичке активности развијају и који се ниво постигнућа у њима очекује. Стога, **програм језика за посебне намене не мора у једнакој мери да обухвати све комуникативне језичке активности нити да у свакој од њих предвиђа исти ниво постигнућа.**

На пример, *програм немачког језика за медицинске сестре* може бити превасходно усмерен на **разумевање говора** и **усмену интеракцију** у професионалном домену – *пријем пацијента, прикупљање података, разумевање и давање упутстава, комуникацију са пацијентима и колегама и примопредају пацијента* – док **писана продукција** може бити ограничена на *кратке белешке, поруке и једноставне записе у стручној документацији*. Садржај таквог програма обухвата одговарајућу медицинску терминологију, типичне комуникативне ситуације и текстове из области здравствене неге. Поједине комуникативне активности могу бити развијене до нивоа Б2, док друге могу имати ужи обим или нижи ниво захтева. Такав однос између очекиваних постигнућа представља **профил језичке компетенције**. Будући да у датом примеру комуникативне језичке активности нису заступљене у истом обиму нити се све развијају до нивоа Б2, ознака тог нивоа не наводи се у називу програма. У опису програма прецизно се наводи профил језичке компетенције, односно комуникативне језичке активности које се развијају и очекивани ниво постигнућа у свакој од њих.

Пример профила: усмена рецепција – Б2; усмена интеракција – Б2; читање стручних текстова – Б2; писана продукција – Б1/Б2; медијација – Б1/Б2, у складу са комуникативним потребама и ситуацијама у професионалном окружењу.

Када је програм језика за посебне намене конципиран тако да **омогућава достизање одређеног нивоа језичке компетенције у целини, а професионална област представља контекст у коме се језик учи и употребљава**, ознака нивоа може бити саставни део назива програма. **На пример**, програм енглеског језика за пословну комуникацију може бити усмерен на

достизање нивоа Б2 ако исходи учења и завршна провера обухватају одговарајући распон комуникативних језичких активности и релевантних дескриптора Б2 нивоа према ЗЕРОЈ. У том случају ознака нивоа може бити саставни део назива: „*Обука за пословну комуникацију на енглеском језику – ниво Б2*“.

Примери назива програма:

- **општа језичка компетенција:**

  Обука за енглески језик – ниво А2

  Обука за немачки језик – ниво Б1;

  Обука за српски као страни језик – ниво Б2;

- **развијање језичке компетенције за посебне намене уз достизање одређеног нивоа:**

  Обука за пословну комуникацију на енглеском језику – ниво Б2

- **развијање специфичног профила језичке компетенције за професионалне намене:**

  Обука за професионалну комуникацију на немачком језику у области здравствене неге

1.2. КЛАСНОКС/ISCED

Класнокс/ISCED подсектор је нумеричка ознака подсектора образовања коме програм обуке који се акредитује припада и преузима се из СК. За програме обуке страних језика наводе се бројчана ознака и назив подсектора КЛАСНОКС/ISCED 13-F: 0231 Учење језика.

1.3. Категорија програма неформалног образовања одраслих

Програми обуке страних језика обухваћени овим упутством припадају активностима неформалног образовања одраслих којима се унапређују знања, вештине и способности ради личног и професионалног развоја и друштвено одговорног понашања, у складу са чланом 2. став 1. тачка 2) Правилника о ближим условима у погледу програма, кадра, простора, опреме и наставних средстава за стицање статуса јавно признатог организатора активности образовања одраслих („Службени гласник РС“, број 130/2021).

1.4. Трајање програма

Трајање програма обуке страног језика исказује се укупним бројем сати[2] и утврђује у складу са улазним нивоом језичке компетенције полазника, циљним нивоом или профилом језичке компетенције, обимом и сложеношћу предвиђених исхода учења и начином организације обуке.

При одређивању трајања програма узимају се у обзир:

- улазни ниво језичке компетенције полазника;
- образовно и језичко искуство полазника које може утицати на динамику напредовања и потребан обим подршке;
- циљни ниво језичке компетенције или, код програма који не развијају све комуникативне језичке активности у једнакој мери, циљни профил језичке компетенције;

[2] Трајање једног сата износи 60 минута.

- обим и сложеност исхода учења;
- обим и сложеност тематско-комуникативних целина;
- интензитет и динамика реализације обуке;
- облик и начин реализације програма;
- величина групе и могућности за активно учешће полазника;
- обим организованог учења и предвиђеног самосталног рада полазника.

Програмом се утврђују:

- укупан број сати организоване обуке;
- трајање једног сата, изражено у минутима;
- расподела сати по тематско-комуникативним целинама;
- динамика реализације, односно број сати недељно и планирани период реализације програма;
- обим самосталног рада полазника, уз јасно навођење да ли је укључен у укупан обим програма.

Трајање програма утврђује се на основу образложене процене времена потребног за остваривање и проверу предвиђених исхода учења.[3] При томе се, поред улазног и циљног нивоа или профила језичке компетенције, узимају у обзир потребе и карактеристике циљне групе, претходно језичко и образовно искуство полазника, језичка блискост или удаљеност циљног језика, укључујући разлике у писму и језичкој структури, као и начин и динамика реализације програма.

1.5. Максимални број полазника у групи

За програме обуке страних језика препоручује се да група има до 15 полазника, како би се обезбедили услови за редовно и активно учешће сваког полазника и одговарајуће праћење његовог напредовања. При утврђивању максималног броја полазника узимају се у обзир њихово образовно и језичко искуство, потребан обим подршке, обим усмене продукције и интеракције, сложеност предвиђених комуникативних задатака, расположиво време за активно учешће сваког полазника и могућност наставника да прати постигнућа и пружа повратну информацију.

Код реализације програма на даљину или у комбинованом облику, при утврђивању максималног броја полазника узимају се у обзир и техничке могућности дигиталног окружења, начин организовања синхроне комуникације, могућност рада у пару и мањим групама, као и могућност наставника да прати учешће и напредовање сваког полазника и пружа му одговарајућу повратну информацију.

[3] ЗЕРОЈ не прописује број сати потребан за достизање појединих нивоа језичке компетенције. При образлагању трајања програма могу се, као додатни оријентациони извори, консултовати подаци и примери језичких програма које објављују релевантне језичке и образовне институције, на пример: Савет Европе – CEFR and Programme Development (https://www.coe.int/en/web/lang-migrants/cefr-and-programme-development?utm_source); Cambridge English – Guided Learning Hours (https://support.cambridgeenglish.org/hc/en-gb/articles/202838506-Guided-learning-hours?utm_source); Goethe-Institut – Нивои A1–C2 (https://www.goethe.de/ins/cs/sr/spr/kon/stu.html); Центар за српски као страни језик Филолошког факултета Универзитета у Београду – Програми (http://www.learnserbian.fil.bg.ac.rs/); Државни институт руског језика „А. С. Пушкин” (https://www.pushkin.institute/); Alliance Française – Course Structure (https://alliancefr.be/en/learn-french/course-structure/?utm_source).

2. УСЛОВИ ЗА УПИС ПОЛАЗНИКА

Услови за упис утврђују се у складу са сврхом, циљном групом и захтевима програма.

2.1. Потребна претходна знања и компетенције за упис полазника

За почетне програме претходно знање језика, по правилу, није услов за укључивање у програм, али се могу прикупити подаци о образовном и језичком искуству полазника који су значајни за планирање начина реализације обуке и потребних облика подршке.

За програме који подразумевају већ развијену језичку компетенцију утврђује се потребан улазни ниво или профил језичке компетенције према ЗЕРОЈ-у.

Када је претходно знање језика услов за упис, програмом је потребно утврдити:

- захтевани улазни ниво или профил језичке компетенције;
- начин на који се утврђује испуњеност улазног услова;
- комуникативне језичке активности које су предмет процене;
- инструменте и задатке који се користе;
- критеријуме процене и начин тумачења резултата;
- улоге и одговорности лица која учествују у припреми и спровођењу процене и тумачењу резултата;
- начин поступања када резултати не пружају довољно поузданих података о испуњености улазног услова.

Испуњеност услова за упис може се утврђивати:

- улазним тестирањем;
- структурисаним разговором на језику који се учи, према унапред утврђеним задацима, питањима и критеријумима процене;
- писаним и усменим комуникативним задацима којима се процењују активности релевантне за програм;
- на основу одговарајућег и проверљивог доказа о претходно стеченом нивоу језичке компетенције;
- комбинацијом наведених начина.

Изабрани начин провере треба да буде примерен сврси за коју се резултат користи и да омогући довољно поуздано утврђивање испуњености услова за упис. Критеријуми процене и начин тумачења резултата повезују се са захтеваним улазним нивоом или профилом језичке компетенције и релевантним дескрипторима ЗЕРОЈ-а.

Организатор програма одговоран је за обезбеђивање одговарајућих инструмената и услова за утврђивање улазног нивоа или профила језичке компетенције. За избор или израду инструмената, спровођење улазне процене, процену постигнућа и тумачење резултата организатор задужује једно или више лица која поседују одговарајуће стручне и методичке компетенције за језик који је предмет програма, као и компетенције за процењивање језичке компетенције у складу са релевантним дескрипторима ЗЕРОЈ-а. Програмом се утврђују улоге и одговорности ових лица.

Када се користи стандардизовани инструмент или инструмент који је развила друга организација, потребно је навести који се инструмент користи и на који начин се његови резултати доводе у везу са захтеваним улазним нивоом или профилом језичке компетенције према ЗЕРОЈ-у. Ниједан појединачни начин провере не може бити једини ако не омогућава поуздану процену свих комуникативних језичких активности обухваћених улазним условом.

Структурисани разговор може се користити за процену разумевања говора, усмене продукције и усмене интеракције, али не може бити једини начин провере када улазни услов обухвата и активности које се њиме не могу поуздано проценити. Лица која воде разговор и процењују постигнуће полазника примењују унапред утврђене критеријуме процене.

Када се испуњеност услова за упис утврђује на основу доказа о претходно стеченом нивоу језичке компетенције, програмом је потребно утврдити врсту прихватљивог доказа, захтевани ниво, обухваћене комуникативне језичке активности, период важења резултата и начин провере аутентичности документа. Уколико доказ не пружа довољно података о актуелној језичкој компетенцији полазника или о активностима релевантним за програм, спроводи се додатна процена.

Када се за упис захтева одређени ниво језичке компетенције у целини, провером је потребно обухватити одговарајући распон комуникативних језичких активности. Код програма заснованих на циљном профилу језичке компетенције процењују се првенствено оне активности које представљају неопходан предуслов за успешно укључивање у програм.

Улазну процену треба разликовати од иницијалне процене.

Улазна процена служи утврђивању да ли кандидат испуњава услов за упис, док се иницијална процена спроводи на почетку обуке ради ближег утврђивања предзнања, потреба и профила језичке компетенције полазника и планирања одговарајуће реализације програма. Она се може спроводити непосредно или на даљину, уз обезбеђивање одговарајућих услова за поуздану процену језичке компетенције.

Иницијална процена може се заснивати на резултатима улазне процене, самопроцени полазника, разговору, додатним задацима или комбинацији ових поступака. Када резултати улазне процене пружају довољно података за планирање и прилагођавање обуке, није потребно понављати исте поступке процене.

Код програма језика за посебне или професионалне намене могу се, поред захтеваног улазног нивоа или профила језичке компетенције, утврдити и други услови за упис који непосредно произлазе из сврхе и садржаја програма. Ти услови морају бити јасно наведени и образложени у програму.

2.2. Специфични психофизички захтеви за похађање програма обуке

За похађање програма обуке страних језика, по правилу, нису предвиђени посебни психофизички услови. Уколико су такви услови изузетно предвиђени, морају бити јасно образложени у односу на сврху и специфичности програма, уз навођење начина утврђивања њихове испуњености. Посебне образовне потребе полазника, укључујући потребе особа са инвалидитетом, не представљају саме по себи основ за ограничавање приступа обуци, већ захтевају разматрање одговарајућих прилагођавања начина рада, наставних материјала и поступака провере постигнућа.

3. ОПШТИ ОПИС ПРОГРАМА

Општи опис програма представља сажет приказ његових основних елемената и треба да пружи јасну и целовиту информацију о сврси, намени и основним карактеристикама програма.

Општи опис треба да садржи податке о:

- циљној групи којој је програм намењен и њеним карактеристикама релевантним за програм, као што су образовне и професионалне потребе и сврха учења језика;
- потребном улазном нивоу језичке компетенције који полазник треба да поседује пре почетка програма, према ЗЕРОЈ-у;
- циљном нивоу језичке компетенције који полазник треба да достигне по завршетку програма или, код програма за посебне намене, циљном профилу језичке компетенције;
- релевантним социокултурним и интеркултурним аспектима употребе језика;
- очекиваним исходима учења, односно ономе што ће полазник бити у стању да уради/примени у конкретним комуникативним ситуацијама по завршетку програма;
- основним методичким карактеристикама реализације програма;
- начину организације и месту реализације обуке, укључујући облик реализације (непосредно, на даљину или комбиновано).

Пример општег описа програма усмереног на достизање нивоа Б2 (у целини) – општа језичка компетенција:

Обука за српски као страни језик – ниво Б2 намењена је полазницима који су претходно достигли ниво Б1 језичке компетенције према ЗЕРОЈ-у. Програм је усмерен на достизање нивоа Б2 језичке компетенције према ЗЕРОЈ-у и обухвата развијање рецепције, продукције, интеракције и медијације у распону који одговара захтевима тог нивоа.

По завршетку програма полазник је у стању да разуме сложеније усмене и писане текстове о конкретним и апстрактним темама, релативно течно и спонтано учествује у комуникацији, јасно и детаљно се усмено и писано изражава о ширем распону тема из личног, јавног и професионалног домена, износи и образлаже ставове и аргументе и преноси, сажима и повезује релевантне информације, користи српски језик примерено комуникативној ситуацији и саговорнику, препознаје културно условљене обрасце комуникације и уважава сличности и разлике између сопствене културе и културе заједнице у којој се користи циљни језик.

Програм се остварује непосредно, у просторијама организатора обуке, а настава се заснива на комуникативним задацима, раду у пару и групи и употреби аутентичних и прилагођених усмених, писаних и мултимодалних текстова.

Пример општег описа програма за развијање специфичног профила језичке компетенције за професионалне намене:

Обука за професионалну комуникацију на немачком језику у области здравствене неге намењена је полазницима који немачки језик користе или ће га користити у области здравствене неге, и који су претходно достигли ниво Б1 језичке компетенције према ЗЕРОЈ-у. Програм је усмерен на развијање комуникативне језичке компетенције у складу са профилом потребним за професионалну комуникацију у области здравствене неге. Разумевање говора, усмена интеракција и читање стручне документације развијају се до нивоа Б2, док се писана продукција и медијација развијају у распону Б1–Б2. Програм обухвата комуникацију са пацијентима и колегама, прикупљање и преношење релевантних података, разумевање и давање упутстава, учешће у примопредаји пацијента и разумевање и састављање одговарајуће стручне документације.

По завршетку програма полазник је у стању да разуме и размени релевантне информације у типичним професионалним ситуацијама, комуницира са пацијентима и колегама, разуме и даје упутства, учествује у примопредаји пацијента, чита стручну документацију и саставља краће писане текстове који се користе у области здравствене неге, користи немачки језик примерено комуникативној ситуацији и саговорнику, препознаје културно условљене обрасце комуникације и уважава сличности и разлике између сопствене културе и култура заједница у којима се користи циљни језик.

Програм се реализује у комбинованом облику, који обухвата непосредну наставу у просторијама организатора обуке и наставу на даљину путем дигиталне платформе. Остваривање програма се заснива на комуникативним задацима, симулацијама професионалних ситуација, раду на примерима из праксе и употреби одговарајућих усмених, писаних и мултимодалних текстова и стручне документације.

Пример општег описа програма за развијање језичке компетенције за посебне намене уз достизање одређеног нивоа:

Обука за пословну комуникацију на енглеском језику – ниво Б2 намењена је полазницима који су претходно достигли ниво Б1 језичке компетенције према ЗЕРОЈ-у и којима је енглески језик потребан за комуникацију у области личног и професионалног домена. Програм је усмерен на достизање нивоа Б2 и обухвата развијање рецепције, продукције, интеракције и медијације у распону који одговара захтевима тог нивоа. Пословно окружење представља контекст учења и употребе језика, и одређује избор тема, комуникативних ситуација, функција и текстова. По завршетку програма полазник је у стању да разуме сложеније усмене и писане текстове, релативно течно и спонтано учествује у комуникацији, јасно и детаљно се усмено и писано изражава о ширем распону тема релевантних за пословно окружење, износи и образлаже ставове и аргументе, преноси, сажима и повезује релевантне информације и доприноси заједничком разматрању и развијању идеја, користи енглески језик примерено комуникативној ситуацији и саговорнику, препознаје културно условљене обрасце комуникације и уважава сличности и разлике између сопствене културе и култура заједница у којима се користи циљни језик. Програм се остварује на даљину, у виртуелном окружењу путем дигиталне платформе, уз синхроне комуникативне активности, симулације пословних ситуација и употребу аутентичних и прилагођених усмених, писаних и мултимодалних текстова.

4. ЦИЉ ПРОГРАМА

Циљ програма изражава његову основну намеру и усмерење, односно комуникативну језичку компетенцију која се развија и сврху за коју ће полазник користити језик. Формулише се у складу са потребама циљне групе, контекстом употребе језика, циљним нивоом или утврђеним профилом језичке компетенције и очекиваним исходима учења. Треба да буде довољно општи да обухвати програм као целину, али и довољно прецизан да јасно укаже на комуникативну сврху учења језика. Не треба га формулисати као попис граматичких, лексичких или других језичких садржаја, јер они представљају средства за остваривање исхода, а не циљ програма.

Циљни ниво језичке компетенције према ЗЕРОЈ-у не мора бити саставни део формулације циља, будући да се наводи у називу програма, када је то оправдано, и утврђује у општем опису програма. Код програма за посебне намене циљ се формулише у складу са циљним нивоом или утврђеним профилом језичке компетенције, у зависности од сврхе и структуре програма.

Препоручена формула за дефинисање циља програма обуке:

Циљ програма је + глаголска именица + комуникативна језичка компетенција + сврха и контекст употребе језика.

Примери формулације циља:

1) Програм усмерен на достизање нивоа Б2 (у целини) – општа језичка компетенција

(*српски као страни језик – ниво Б2*)

Циљ програма је развијање комуникативне језичке компетенције полазника ради самосталне и функционалне употребе српског језика у различитим комуникативним ситуацијама из личног, јавног и професионалног домена.

2) Програм за развијање специфичног профила језичке компетенције за професионалне намене

(*професионална комуникација на немачком језику у области здравствене неге*)

Циљ програма је развијање комуникативне језичке компетенције полазника ради самосталне и функционалне употребе немачког језика у типичним ситуацијама из личног и јавног домена и у области здравствене неге.

3) Програм за развијање језичке компетенције за посебне намене уз достизање одређеног нивоа

(*енглески језик за пословну комуникацију – ниво Б2*)

Циљ програма је развијање комуникативне језичке компетенције полазника ради самосталне и функционалне употребе енглеског језика у личном, јавном и професионалном домену, са посебним нагласком на комуникацију у пословном окружењу.

4.1. Референтни ниво језичке компетенције

За сваки програм потребно је одредити циљни ниво језичке компетенције према ЗЕРОЈ-у или, код програма за посебне намене, циљни профил језичке компетенције. Одређивање нивоа или профила не подразумева само навођење ознаке А1–Ц2, већ и избор релевантних дескриптора којима се прецизира шта се од полазника очекује да може да разуме и уради користећи језик по завршетку програма.

При одређивању циљног нивоа или профила језичке компетенције потребно је узети у обзир:

- сврху и намену програма;
- потребе циљне групе;
- комуникативне језичке активности које се програмом развијају;
- релевантне дескрипторе ЗЕРОЈ-а;
- социокултурне и интеркултурне аспекте комуникације релевантне за циљну групу и контекст употребе језика;
- специфичности профила језичке компетенције, када је такав профил предвиђен програмом.

Програм не мора нужно у једнакој мери да развија све комуникативне језичке активности. Уколико је, у складу са сврхом програма, нагласак на одређеним активностима у оквиру рецепције, продукције, интеракције или медијације, потребно је јасно приказати профил језичке компетенције који се програмом развија и образложити његову повезаност са сврхом програма и потребама полазника.

Када је програм намењен припреми полазника за рад у другој земљи или за обављање регулисане професије, при утврђивању циљног нивоа или профила језичке компетенције, исхода учења и садржаја програма узимају се у обзир важећи језички захтеви за рад у тој земљи, односно за приступ регулисаној професији, укључујући захтевани ниво и специфичне захтеве професионалне комуникације, када су такви захтеви утврђени.

Када програм носи ознаку одређеног нивоа ЗЕРОЈ-а, предвиђени исходи учења и начин провере њихове остварености треба да потврде да програм по свом обиму и захтевима омогућава достизање тог нивоа језичке компетенције у целини.

Када је програм заснован на циљном профилу језичке компетенције, потребно је навести комуникативне језичке активности које се развијају и очекивани ниво постигнућа у свакој од њих.

5. ИСХОДИ УЧЕЊА

Исходи учења формулишу се полазећи од циљног нивоа или профила језичке компетенције, релевантних дескриптора ЗЕРОЈ-а, сврхе програма и потреба циљне групе. Они исказују шта ће полазник по завршетку програма бити у стању да разуме и уради користећи језик у одређеним комуникативним ситуацијама.

Уобичајена структура за дефинисање исхода учења садржи следеће елементе:

1) **Уводна фраза** – упућује на завршетак процеса учења и одређује на кога се исход односи: „По завршетку програма / тематско-комуникативне целине полазник ће бити у стању да…"
2) **Глагол (комуникативна активност)** – исказује шта ће полазник моћи да уради користећи језик (нпр. *разуме, затражи, објасни, опише, образложи, сажме, пренесе итд.*).
3) **Предмет активности** – прецизира на шта се комуникативна активност односи, односно шта полазник разуме, саопштава, размењује, идентификује, преноси итд. (нпр. *информације о времену и месту путовања, главне идеје текста, сопствено мишљење, упутства*).
4) **Контекст или услови** – одређују ситуацију у којој се активност остварује, врсту текста, степен сложености, самосталности или друге услове релевантне за циљни ниво или профил језичке компетенције (нпр. *у свакодневном разговору, у кратком и јасном обавештењу, уз помоћ саговорника, у познатој професионалној ситуацији*).

При формулисању исхода потребно је, у складу са сврхом програма и потребама циљне групе, обухватити релевантне комуникативне језичке активности у области:

- рецепције – разумевање усмених, писаних и, када је релевантно, мултимодалних текстова[4];
- продукције – усмено и писано изражавање;
- интеракције – учешће у усменој, писаној и дигитално посредованој комуникацији;
- медијације – посредовање у разумевању и преношењу значења, у складу са сврхом и захтевима програма.

Сагласно сврси и контексту програма, исходи треба да обухвате и примерену употребу језика у односу на комуникативну ситуацију и саговорника, као и препознавање и уважавање релевантних социокултурних и интеркултурних аспеката комуникације.

Дескриптори ЗЕРОЈ-а представљају референтну основу за формулисање исхода и не преузимају се механички. Потребно их је одабрати и конкретизовати у односу на циљну групу, домене и ситуације употребе језика и комуникативне потребе полазника, водећи рачуна о захтевима циљног нивоа или утврђеног профила језичке компетенције. Исходи треба да буду јасни, конкретни, остварљиви, проверљиви и мерљиви, и да омогуће непосредно повезивање са садржајима, активностима учења и начином провере њихове остварености.

[4] Појам *текст* употребљава се у ширем лингводидактичком значењу и обухвата сваку смисаоно организовану усмену, писану или мултимодалну целину којом се остварује одређена комуникативна сврха.

Приликом развоја програма исходи учења формулишу се на два међусобно повезана нивоа: на нивоу програма обуке и на нивоу појединачних тематско-комуникативних целина. Исходи на нивоу програма исказују укупна очекивана постигнућа полазника по завршетку обуке, у складу са циљним нивоом или профилом језичке компетенције. Исходи појединачних тематско-комуникативних целина конкретизују очекивана постигнућа у односу на одређене теме, комуникативне ситуације и активности учења. Њихова међусобна усклађеност обезбеђује да исходи појединачних целина доприносе остваривању исхода програма у целини.

6. ПЛАН, САДРЖАЈ И УСЛОВИ РЕАЛИЗАЦИЈЕ ПРОГРАМА ОБУКЕ

Програм обуке страног језика планира се и структурише према тематско-комуникативним целинама које повезују домене и ситуације употребе језика са исходима учења, комуникативним функцијама, комуникативним језичким активностима, врстама текстова и језичким средствима потребним за остваривање предвиђених исхода.

Тематска област обезбеђује контекст у којем се језик користи, док комуникативне функције одређују шта полазник језиком остварује у конкретној ситуацији. Оне могу обухватити, на пример, успостављање и одржавање друштвеног контакта, тражење и давање информација, описивање, саопштавање искустава, изражавање мишљења и ставова, слагања и неслагања, упућивање молбе или захтева, предлагање, саветовање, прихватање или одбијање понуде, тражење појашњења и образлагање.

Избор и сложеност комуникативних функција одређују се у складу са циљним нивоом или профилом језичке компетенције, сврхом програма и потребама циљне групе. Иста комуникативна функција може бити заступљена на различитим нивоима ЗЕРОЈ-а, али се њена реализација разликује у погледу сложености комуникативне ситуације, распона и сложености језичких средстава, степена самосталности полазника, обима и прецизности исказа и захтева који се пред полазника постављају.

Повезивање ЗЕРОЈ-а са елементима програма. При структурисању програма најпре се, у складу са потребама циљне групе и сврхом програма, утврђују домени и ситуације у којима ће полазници користити језик. Затим се бирају релевантне скале и дескриптори ЗЕРОЈ-а и конкретизују као исходи учења примерени датом контексту. На основу исхода одређују се комуникативне функције, комуникативне језичке активности и врсте текстова, а потом и језичка средства неопходна за њихово остваривање. Начини провере непосредно се повезују са утврђеним исходима учења.

Свака тематско-комуникативна јединица треба да представља кохерентну целину у којој су међусобно повезани:

- тематска област, домен и конкретне ситуације употребе језика;
- релевантни дескриптори ЗЕРОЈ-а и на њима засновани исходи учења;
- комуникативне функције које полазник остварује у датим ситуацијама;
- комуникативне језичке активности у оквиру рецепције, продукције, интеракције и медијације;
- врсте усмених, писаних и мултимодалних текстова које полазник разуме, репродукује или обрађује;
- језичка средства неопходна за остваривање предвиђених функција и исхода;
- релевантни социокултурни и интеркултурни аспекти комуникације;
- активности учења и начин провере остварености исхода;
- предвиђени број сати.

Језичка средства – лексичка, граматичка, фонолошка, ортографска, социолингвистичка и прагматичка[5] – не планирају се као изоловани садржаји, већ у функцији остваривања комуникативних функција и исхода учења. Због тога се програмске целине не структуришу искључиво према граматичким категоријама или лексичким областима, већ према комуникативним потребама полазника и ситуацијама у којима ће користити језик.

6.1 Сажети план програма обуке

Табела 1 приказује пример **сажетог плана целокупног програма обуке**, са прегледом свих тематско-комуникативних целина, основних комуникативних функција и расподеле сати. Свака тематско-комуникативна целина **потом се детаљно разрађује** у складу са релевантним дескрипторима ЗЕРОЈ-а, предвиђеним исходима учења и осталим елементима програма.

Р. Бр.	Тематско-комуникативна целина	Комуникативне функције	Број сати
1.	Лични идентитет и непосредно окружење	Представљање; тражење и давање личних информација; описивање особа и места; изражавање допадања и недопадања.	20
2.	Свакодневни живот и активности	Описивање навика и свакодневних активности; исказивање временских односа; договарање о активностима и сусретима; изражавање планова и намера.	20
3.	Куповина и услуге	Тражење и давање информација; изражавање потреба и жеља; упућивање молби и захтева; прихватање и одбијање понуда.	20
4.	Путовање и саобраћај	Тражење и давање информација и упутстава; распитивање о превозу, поласцима и доласцима; описивање правца кретања и локације; тражење појашњења.	20
5.	Радно окружење	Размена информација о радним активностима; тражење и давање једноставних упутстава; договарање о задацима; кратко извештавање о обављеним активностима; тражење појашњења.	20
6.	Здравље и здравствене услуге	Описивање здравственог стања и основних симптома; тражење помоћи; тражење информација и појашњења; саопштавање здравствених тегоба.	20
Укупан број сати предвиђен програмом			120[6]

Табела 1. Пример сажетог плана програма – ниво А2

[5] Лексичка средства обухватају речи и устаљене изразе; граматичка облике и структуре; фонолошка гласове, акценат, ритам и интонацију; ортографска писмо, правопис и интерпункцију; социолингвистичка регистар, облике обраћања и конвенције учтивости; а прагматичка средства организацију исказа, повезивање делова текста и остваривање комуникативних функција.

[6] Наведени број сати има искључиво илустративни карактер и не представља прописано нити препоручено трајање програма обуке за поједине нивое језичких компетенција према ЗЕРОЈ-у.

6.2 Садржај и разрада појединачне тематско-комуникативне целине

Свака тематско-комуникативна целина представља функционално повезан део програма у коме се исходи учења конкретизују у односу на домене и ситуације употребе језика, комуникативне функције, комуникативне језичке активности, врсте текстова и језичка средства потребна за њихово остваривање. При структурисању целине полази се од потреба циљне групе, сврхе програма и релевантних дескриптора ЗЕРОЈ-а. Изабрани дескриптори конкретизују се као исходи учења, а на основу исхода одређују се садржаји, активности учења и начин провере њихове остварености.

Тематско-комуникативна целина обухвата:

1) назив целине;
2) домене и ситуације употребе језика;
3) релевантне дескрипторе ЗЕРОЈ-а;
4) исходе учења засноване на релевантним дескрипторима ЗЕРОЈ-а и прилагођене предвиђеним ситуацијама употребе језика;
5) комуникативне функције;
6) комуникативне језичке активности релевантне за целину;
7) врсте усмених, писаних и мултимодалних текстова;
8) језичка средства и ресурсе;
9) релевантне социокултурне и интеркултурне аспекте комуникације;
10) активности учења;
11) начин провере остварености исхода учења;
12) предвиђени број сати.

Садржаје целине чине повезане ситуације употребе језика, комуникативне функције, врсте текстова, социокултурни и интеркултурни аспекти и језичка средства неопходна за остваривање исхода. Појединачна целина не мора у једнакој мери да обухвати рецепцију, продукцију, интеракцију и медијацију. Бирају се оне комуникативне језичке активности које су релевантне за дату целину.

У наставку су приказана два примера разраде тематско-комуникативних целина на различитим нивоима језичке компетенције (А2 и Б1), који илуструју примену истог методолошког приступа уз различите захтеве у погледу сложености комуникативних ситуација и задатака, очекиваних постигнућа и степена самосталности полазника. Примери показују функционалну повезаност релевантних дескриптора ЗЕРОЈ-а, исхода учења, комуникативних језичких активности, садржаја, активности учења и начина провере остварености исхода. Садржај и обим разраде појединих елемената сваке целине прилагођавају се циљном нивоу или профилу језичке компетенције, сврси програма, потребама циљне групе и контексту употребе језика.

Пример 1)

Табела 2 приказује **пример разраде тематско-комуникативне целине** „Куповина и услуге“ за ниво А2 и илуструје функционалну повезаност релевантних дескриптора ЗЕРОЈ-а, исхода учења, комуникативних језичких активности, садржаја, активности учења и начина провере остварености исхода. Пример има илустративни карактер, а садржај и обим разраде појединих елемената прилагођавају се циљном нивоу или профилу језичке компетенције, сврси програма и потребама циљне групе.

Елемент	Разрада
Тематско-комуникативна целина	*Куповина и услуге*
Домен и ситуације употребе	Јавни домен; куповина у продавници и на пијаци; коришћење уобичајених услуга; распитивање о производима, ценама, количинама и условима куповине.
Релевантни дескриптори ЗЕРОЈ-а	**Добијање робе и услуга – А2:** може да затражи и добије уобичајене производе и услуге и обави једноставну трансакцију у продавници или другом услужном објекту. **Читање ради проналажења информација – А2:** може да пронађе конкретне и предвидљиве информације у кратким свакодневним текстовима, као што су огласи, ценовници и обавештења. **Преношење конкретних информација – А2 (медијација)**: може да пренесе једноставне, предвидљиве информације из кратких и јасних текстова о познатим свакодневним темама.
Исходи учења	**По завршетку целине полазник ће бити у стању да:** затражи производ или услугу, распита се о цени, количини и условима куповине и обави једноставну трансакцију; разуме и пронађе основне информације о производима, ценама, доступности и условима куповине или коришћења услуга у кратким огласима, ценовницима, обавештењима и на интернет страницама; разуме основне информације у једноставним обавештењима и порукама у вези са онлајн куповином, наручивањем производа и коришћењем услуга; пренесе другој особи суштину и најважније информације о производима, ценама, условима куповине и коришћења услуга из кратких и једноставних усмених, писаних или дигиталних порука, с једног језика на други, уз прилагођавање исказа саговорнику и коришћење једноставних објашњења или парафраза када је потребно; примени одговарајуће облике учтивог обраћања и уобичајене комуникативне конвенције приликом куповине и коришћења услуга, укључујући комуникацију у дигиталном окружењу.
Комуникативне функције	Тражење и давање информација; изражавање потреба и жеља; упућивање молбе и захтева; прихватање и одбијање; тражење појашњења; преношење основних информација на свом или циљном језику.
Комуникативне језичке активности	**Рецепција**: проналажење конкретних информација у кратким огласима, ценовницима и обавештењима. **Интеракција**: размена једноставних информација приликом куповине и коришћења услуга. **Медијација:** преношење основних информација о производима, ценама и услугама из кратких и јасних текстова другој особи на свом или циљном језику.
Врсте текстова	Ценовник, декларација, рачун, оглас, образац, кратка порука, разговор са продавцем или пружаоцем услуге.
Језичка средства	Лексика у вези са производима, услугама, количином и ценом; бројеви и количински изрази; једноставне упитне конструкције; облици за изражавање молби и захтева; изрази за тражење појашњења; основне формуле учтивости.

Социокултурни и интеркултурни аспекти	Начини обраћања у продавницама и услужним објектима; конвенције учтивости приликом тражења информација и куповине; уобичајени начини плаћања и комуникације са продавцем или пружаоцем услуге.
Активности учења	Игра улога купца и продавца; симулација куповине и коришћења услуга; рад у пару на размени информација о производима, количини и цени; проналажење конкретних информација у ценовницима и огласима; преношење другој особи информација о цени, доступности производа или условима коришћења услуге на основу кратког текста.
Начин провере остварености исхода учења	Симулација једноставне куповине или коришћења услуге, уз тражење и давање информација о цени, количини и условима; задаци проналажења конкретних информација у кратком ценовнику или огласу; задатак преношења основних информација из кратког текста другој особи.
Број сати	20[7]

Табела 2. Пример разраде тематско-комуникативне целине „Куповина и услуге“ – ниво А2

Пример 2)

Табела 3 илуструје пример разраде тематско-комуникативне целине „Путовање и саобраћај“ – ниво Б1. У односу на претходни пример за ниво А2, приметно је спирално усложњавање комуникативних ситуација и задатака, повећање захтева у погледу очекиваних постигнућа и степена самосталности полазника, као и одговарајуће прилагођавање начина провере остварености исхода.

Елемент	Разрада
Тематско-комуникативна целина	*Путовање и саобраћај*
Домен и ситуације употребе	Лични и јавни домен; планирање и организација путовања; куповина и резервација карата; коришћење различитих видова превоза; комуникација на железничкој и аутобуској станици и аеродрому; сналажење у непредвиђеним ситуацијама током путовања.
Релевантни дескриптори ЗЕРОЈ-а	**Разумевање обавештења и упутстава – Б1**: може да разуме главне информације у јасним обавештењима и упутствима о познатим темама, укључујући информације о путовању и превозу. **Читање ради проналажења информација – Б1**: може да пронађе и разуме релевантне информације у свакодневним текстовима, укључујући редове вожње, обавештења и информације о условима путовања. **Добијање робе и услуга – Б1**: може да се снађе у већини ситуација које се јављају током путовања, укључујући куповину карата, распитивање и решавање уобичајених проблема. **Усмена продукција – Б1**: може да повезаним исказима опише планове, искуства и догађаје и укратко образложи избор или одлуку. **Медијација – Б1**: може да пренесе главне информације и релевантне детаље из јасних, информативних текстова о познатим темама.

[7] Наведени број сати има искључиво илустративни карактер и не представља прописано нити препоручено трајање програма обуке за поједине нивое језичких компетенција према ЗЕРОЈ-у.

Исходи учења	**По завршетку целине полазник ће бити у стању да:** разуме општи садржај и важније појединости у усменим обавештењима о поласцима, доласцима, изменама реда вожње и условима путовања; пронађе и издвоји кључне информације из реда вожње, обавештења и дигиталних извора који се односе на превоз и организацију путовања; затражи и пружи основне информације о превозу, резервацији и куповини карата и затражи додатна објашњења када је потребно; опише планове и искуства са путовања и образложи избор превозног средства и плана путовања у неколико повезаних исказа, користећи једноставна језичка средства; пренесе основне информације и релевантне детаље из обавештења, реда вожње и упутстава; посредује у размени основних информација између саговорника у уобичајеним ситуацијама током путовања, уз коришћење једноставних стратегија појашњавања и провере разумевања; примени одговарајуће облике учтивог обраћања примереног конмуникативном контексту.
Комуникативне функције	Тражење, давање и размена информација; описивање планова и искустава; објашњавање и образлагање избора; тражење и давање упутстава; изражавање намере, потребе и преференција; изношење проблема и тражење решења; тражење појашњења и провера разумевања.
Комуникативне језичке активности	**Рецепција**: разумевање главних информација и релевантних детаља у усменим обавештењима, упутствима и писаним информацијама о путовању и превозу. **Продукција**: повезано описивање планова, искустава и догађаја током путовања и кратко образлагање избора. **Интеракција**: размена информација, договарање, резервација и куповина карата, објашњавање проблема и тражење решења у уобичајеним и мање предвидљивим ситуацијама. **Медијација**: издвајање, сажимање и преношење релевантних информација из редова вожње, обавештења и упутстава другој особи.
Врсте текстова	Ред вожње; потврда резервације; возна, аутобуска или авионска карта; обавештење о промени или отказивању поласка; информације о условима путовања; путна упутства; план путовања; електронска порука; разговор са службеником или другим путником.
Језичка средства	Лексика у вези са путовањем, превозом, резервацијама, изменама плана и проблемима током путовања; језичка средства за описивање прошлих догађаја и будућих планова; изражавање узрока, последице и услова; временски и просторни односи; повезивање исказа у смислену целину; конструкције за образлагање избора, тражење појашњења, изношење проблема и предлагање решења; изрази учтивости.
Социокултурни и интеркултурни аспекти	Конвенције учтивости у комуникацији са службеницима и другим путницима; културно условљене разлике у начинима обраћања, тражења информација и изражавања незадовољства; правила понашања у јавном превозу; уважавање различитих комуникативних норми у ситуацијама путовања.

Активности учења	Анализа редова вожње, обавештења и информација о условима путовања; упоређивање могућности превоза и образлагање избора; планирање путовања у пару или групи; симулација резервације и куповине карте; игра улога у ситуацијама кашњења, отказивања поласка или промене резервације; описивање искустава са путовања; преношење релевантних информација другој особи на основу прочитаног или одслушаног текста.
Начин провере остварености исхода учења	Задаци разумевања усменог обавештења о изменама реда вожње и писаних информација о условима путовања; симулација разговора са службеником ради решавања проблема насталог током путовања; усмено представљање и кратко образлагање плана путовања; задатак преношења релевантних информација из реда вожње или обавештења другој особи.
Број сати	___30[8]___

Табела 3. Пример разраде тематско-комуникативне целине „Путовање и саобраћај“ – ниво Б1

*Напомена: Дескриптори ЗЕРОЈ-а наведени у оба примера представљају илустративне парафразе одговарајућих дескриптора, а не њихове дословне преводе. При изради програма обуке потребно је консултовати изворне скале и дескрипторе ЗЕРОЈ-а и одабрати оне који одговарају циљном нивоу или профилу језичке компетенције, сврси програма и предвиђеним исходима учења.

6.3 Начин организације, облици учења и методе рада

Начин организације обуке, облици учења и методе рада планирају се у складу са циљем и исходима програма, циљним нивоом или профилом језичке компетенције, карактеристикама циљне групе и условима реализације. Њихов избор треба да обезбеди активно учешће полазника и довољно прилика за смислену употребу језика у комуникативним ситуацијама релевантним за сврху програма.

Програмом се утврђује начин, односно да ли се обука реализује непосредно, на даљину[9] или комбиновано. За сваки предвиђени начин реализације потребно је одредити организацију наставних активности, облике комуникације и интеракције, начин пружања подршке полазницима и праћења њиховог напредовања.

Код програма језика за посебне или професионалне намене активности учења планирају се у односу на типичне комуникативне ситуације и радне задатке у којима се језик користи. У зависности од сврхе програма и услова реализације, оне се могу остваривати у реалном окружењу у коме се језик користи, симулацијом професионалних ситуација или радом са аутентичним и дидактички прилагођеним материјалима.

У зависности од природе задатка и исхода учења, могу се примењивати различити облици рада:

- индивидуални рад;
- рад у пару;
- рад у мањим групама;
- рад са бројнијом групом.

[8] Наведени број сати има искључиво илустративни карактер и не представља прописано нити препоручено трајање програма обуке за поједине нивое језичких компетенција према ЗЕРОЈ-у.

[9] Посебности организације обуке на даљину детаљније су обрађене у поглављу 7.

Методе рада и активности учења бирају се тако да подстичу употребу језика ради остваривања конкретне комуникативне намере. Оне могу обухватити:

- кратка објашњења, излагања, демонстрације и приказивање модела употребе језика;
- комуникативне задатке у којима полазници користе језик ради постизања одређеног резултата;
- размену информација и заједничко решавање проблема;
- активности у којима полазници располажу различитим информацијама које треба да размене како би извршили задатак;
- игре улога и симулације комуникативних ситуација;
- анализу и решавање студија случаја, нарочито у програмима за посебне и професионалне намене;
- задатке и активности у оквиру рецепције, продукције, интеракције и медијације;
- рад са аутентичним и дидактички прилагођеним усменим, писаним и мултимодалним текстовима;
- активности избора, договарања и заједничког доношења одлука;
- пројектне задатке, када су примерени циљном нивоу, потребама полазника и сврси програма;
- дигитално посредовану интеракцију и друге облике комуникације релевантне за потребе полазника.

Лексичка, граматичка, фонолошка и ортографска средства обрађују се у функцији развијања комуникативне језичке компетенције и остваривања исхода учења. Експлицитно објашњавање језичких правила може бити део процеса учења када доприноси разумевању и функционалној употреби језика, али не представља сврху само по себи. Избор метода и активности не заснива се на примени једног унапред одређеног методичког приступа, већ на њиховој примерености исходима учења, циљној групи, циљном нивоу или профилу језичке компетенције и предвиђеним ситуацијама употребе језика.

6.4 Место реализације

Планирање места реализације обуке представља саставни део развоја програма и подразумева избор одговарајућег физичког и/или дигиталног окружења у којем се могу остварити предвиђени исходи учења. При избору окружења потребно је узети у обзир циљни ниво или профил језичке компетенције, карактеристике циљне групе, планиране комуникативне активности, облике рада и начин организације обуке. За непосредну наставу потребно је планирати простор који омогућава примену предвиђених метода рада, комуникацију и интеракцију полазника, као и употребу одговарајућих наставних средстава. Када се обука реализује на даљину, потребно је предвидети дигитално окружење које омогућава остваривање планираних активности учења, комуникацију и интеракцију између реализатора и полазника, као и међу полазницима, праћење њиховог учешћа и напредовања и несметан приступ наставним материјалима. Код комбиноване обуке планирају се оба окружења, уз јасно одређивање активности које се у сваком од њих остварују. Уколико програм језика за посебне или професионалне намене предвиђа да се део обуке реализује на радном месту или у другом аутентичном окружењу релевантном за развијање предвиђених комуникативних језичких компетенција, потребно је утврдити које се активности реализују у том окружењу и обезбедити одговарајуће услове за њихово остваривање у складу са исходима учења и специфичностима професионалне комуникације.

Изабрано место реализације обуке мора бити усклађено са прописаним условима у погледу простора, опреме и наставних средстава, уз обезбеђивање приступачности у складу са потребама полазника.

6.5 Опрема и техничка средства за реализацију програма

Избор опреме и техничких средстава треба да одговара захтевима програма, предвиђеним комуникативним језичким активностима, облицима и методама рада и начину организације обуке, односно треба да обезбеде услове за несметану реализацију наставних активности, активно учешће полазника и функционалну употребу језика ради остваривања предвиђених исхода учења. На пример, развијање разумевања говора подразумева могућност квалитетне репродукције аудио-садржаја, док активности усмене интеракције у дигиталном окружењу захтевају техничке услове за непосредну размену информација и комуникацију међу полазницима. Уколико се предвиђа снимање усмених активности ради анализе и пружања повратне информације, потребно је обезбедити одговарајућу опрему и услове за њену примену. Код програма који се реализују на даљину или комбиновано, избор техничких средстава треба да буде усклађен са могућностима дигиталног окружења и техничким предусловима за учешће полазника у планираним активностима.[10] Избор опреме и техничких средстава мора бити усклађен са захтевима конкретног програма и одговарајућим одредбама прописа којим се уређују услови за стицање статуса ЈПОА.

6.6 Материјали за учење и подучавање

Материјали за учење и подучавање бирају се и припремају у складу са циљем и исходима програма, циљним нивоом или профилом језичке компетенције, потребама циљне групе и предвиђеним тематско-комуникативним целинама.

Могу обухватити:

- уџбенике, приручнике и радне свеске;
- радне и додатне наставне материјале;
- аудио и видео-записе;
- аутентичне и дидактички прилагођене усмене, писане и мултимодалне текстове;
- дигиталне наставне материјале и интерактивне ресурсе;
- материјале које припремају извођачи програма[11], као што су презентације, скрипте, наставни текстови, радни листови и задаци за полазнике;
- друге изворе и ресурсе релевантне за предвиђене ситуације употребе језика.

При избору и изради материјала потребно је водити рачуна о:

- усклађености материјала са исходима учења и циљним нивоом или профилом језичке компетенције;
- језичкој и садржинској примерености материјала полазницима;
- релевантности за предвиђене комуникативне ситуације и сврху употребе језика;
- разноврсности типова текстова и комуникативних језичких активности;
- постепеном повећавању језичке и когнитивне сложености материјала и задатака;
- аутентичности језичке употребе, у складу са новоом и циљем програма;

[10] Посебности организације наставе на даљину детаљније су разрађене у поглављу 6.

- актуелности, поузданости и социокултурној и интеркултурној примерености садржаја;
- доступности и приступачности материјала полазницима;
- поштовању ауторских права и навођењу извора.

Аутентични материјали не користе се само зато што потичу из стварне комуникације, већ када својим садржајем, језичком сложеношћу и комуникативном функцијом одговарају исходима учења и могућностима полазника. Када је потребно, могу се дидактички прилагодити тако да се очувају њихова комуникативна сврха и основна обележја. Материјали које израђује реализатор, односно извођач програма треба да буду методички осмишљени и непосредно повезани са исходима учења, активностима учења и начином провере њихове остварености.

7. РЕАЛИЗАЦИЈА ПРОГРАМА НА ДАЉИНУ

Програм обуке страног језика који се у целини или делимично реализује на даљину треба да обезбеди техничке, организационе и методичке услове за остваривање исхода учења утврђених програмом.

За реализацију програма потребно је обезбедити одговарајуће и приступачно дигитално окружење, односно платформе, апликације и друге дигиталне алате који омогућавају:

- приступ наставним садржајима, материјалима и задацима;
- двосмерну комуникацију између наставника и полазника;
- синхрону усмену комуникацију када програм предвиђа развијање усмене интеракције;
- рад у пару и мањим групама у дигиталном окружењу;
- несметано коришћење аудио, видео и других мултимодалних садржаја;
- усмену и писану продукцију полазника и достављање израђених задатака;
- интеракцију и медијацију посредством дигиталних алата, када су предвиђене исходима програма;
- благовремену повратну информацију и индивидуалну подршку полазнику;
- праћење учешћа и напредовања полазника;
- проверу остварености исхода у условима који обезбеђују поузданост и упоредивост резултата.

Програмом је потребно утврдити које се активности реализују синхроно, а које асинхроно, као и начин комуникације, задавања и достављања задатака, пружања повратне информације, праћења напредовања и провере постигнућа. Када програм предвиђа развијање усмене интеракције, потребно је обезбедити одговарајући обим синхроне комуникације наставника и полазника, као и комуникације међу полазницима.

Посебну пажњу треба посветити техничком квалитету звука и слике када су они неопходни за остваривање или проверу исхода који се односе на разумевање говора, усмену продукцију и интеракцију. Потребно је предвидети и начин пружања техничке подршке полазницима и наставницима. Уколико се завршна провера савладаности програма реализује на даљину, примењују се услови и поступци утврђени у одељку 10.4. овог упутства.

8. ПРИЛАГОЂАВАЊЕ ПРОГРАМА ПОТРЕБАМА ПОЛАЗНИКА

Реализација програма обуке страног језика планира се и спроводи у складу са потребама, претходним знањима, искуствима и могућностима полазника, уз поштовање утврђеног циља, циљног нивоа или профила језичке компетенције и исхода учења програма.

Основа за прилагођавање реализације програма јесу подаци о образовном и језичком искуству полазника, подаци добијени иницијалном проценом, самопроценом полазника, разговором и праћењем њиховог напредовања током обуке. Када резултати улазне процене пружају довољно података о предзнањима, потребама и профилу језичке компетенције полазника, могу се користити и за ову сврху.

При планирању и реализацији обуке посебно се узимају у обзир:

- неуједначен профил језичке компетенције, односно чињеница да полазник у различитој мери влада рецепцијом, продукцијом, интеракцијом и медијацијом;
- утицај првог и других језика којима полазник влада на учење и употребу циљног језика, укључујући могућности позитивног трансфера и појаву језичке интерференције;
- разлике у претходном искуству учења и употребе језика, укључујући начин и контекст у којем је језик претходно учен;
- различите потребе и сврхе учења језика, нарочито када су повезане са личном, јавном, образовном или професионалном употребом;
- разлике у темпу напредовања и стратегијама учења;
- потребе за додатном подршком и превазилажењем препрека за учење;
- потребе полазника са инвалидитетом у погледу приступачности простора, дигиталног окружења, наставних материјала, комуникације, активности учења и начина провере остварености исхода.

Прилагођавање програма се може односити на избор и редослед активности, степен и врсту подршке, начин представљања и увежбавања садржаја, избор и формат материјала, темпо рада, организацију учења и обим додатних активности. Полазницима са инвалидитетом обезбеђују се приступачни материјали и одговарајући услови за учење, комуникацију, учешће у активностима и проверу остварености исхода. Прилагођавања могу обухватити употребу асистивне технологије, измену формата материјала и задатака, прилагођавање времена, начина давања упутстава и организације рада, као и друге облике подршке у складу са индивидуалним потребама полазника.

Прилагођавање начина реализације и провере не подразумева снижавање захтева утврђених исходима учења и циљним нивоом или профилом језичке компетенције. Када се завршетком програма потврђује достизање одређеног нивоа језичке компетенције, исходи учења и критеријуми за процену њихове остварености примењују се на све полазнике, уз обезбеђивање одговарајућих и приступачних облика подршке.

8.1 Обезбеђивање приступачности програма за особе са инвалидитетом

Приступачност програма обуке страног језика особама са инвалидитетом потребно је планирати као саставни део његовог развоја и реализације, како би се омогућило њихово равноправно учешће у процесу учења и провери остварености исхода. При планирању програма потребно је размотрити могуће препреке за учешће полазника и предвидети одговарајуће мере приступачности физичког и дигиталног окружења, наставних материјала, комуникације, активности учења и поступака провере постигнућа. У зависности од индивидуалних потреба полазника, мере могу обухватити прилагођавање формата материјала и задатака, начина давања упутстава, организације и времена рада, употребу асистивне технологије и друге облике подршке. Прилагођавања се утврђују у складу са индивидуалним потребама полазника, уз обезбеђивање равноправних услова за учење и процену постигнућа, без снижавања програмом утврђених захтева у погледу остварености исхода учења.

9. ПРАЋЕЊЕ НАПРЕДОВАЊА ПОЛАЗНИКА

Програм треба да предвиди континуирано праћење напредовања полазника у односу на исходе учења и циљни ниво или профил језичке компетенције. Праћење има формативну функцију: омогућава полазнику да добије информацију о томе шта је остварио и на чему треба даље да ради, а реализатору програма да благовремено прилагоди активности, подршку и темпо рада.

Напредовање се прати на основу различитих података и доказа о томе како полазник користи језик у активностима рецепције, продукције, интеракције и медијације, у складу са исходима конкретног програма.

Формативно праћење може обухватити:

- посматрање рада, учешћа и постигнућа полазника у активностима учења;
- кратке провере напретка у односу на појединачне исходе учења, које могу обухватити разговор, усмени или писани комуникативни задатак, кратак тест, симулацију комуникативне ситуације или комбинацију ових поступака;
- самопроцену полазника у односу на исходе учења, унапред утврђене критеријуме или релевантне дескрипторе ЗЕРОЈ-а;
- узајамно давање повратних информација међу полазницима према унапред познатим критеријумима, када је примерено активности и циљу учења;
- језички портфолио или другу систематизовану збирку радова и доказа о напредовању;
- дневник учења у којем полазник бележи запажања о сопственом учењу, постигнућима, тешкоћама, примењеним стратегијама и наредним циљевима.

Критеријуми на основу којих се прати напредовање треба да буду повезани са исходима учења и разумљиви полазницима. Реализатор програма пружа полазнику редовну усмену или писану повратну информацију која треба да буде конкретна и усмерена на даље напредовање. Повратна информација указује на степен остварености исхода, области у којима је потребан даљи рад и наредне кораке у учењу. Резултати формативног праћења користе се за планирање и прилагођавање даљег рада. По завршетку програма спроводи се завршна провера остварености исхода учења, која има сумативну функцију. Завршна провера заснива се на унапред утврђеним критеријумима и омогућава утврђивање степена у којем је полазник остварио исходе учења и достигао предвиђени ниво или профил језичке компетенције.

10. САДРЖАЈ И НАЧИН ПРОВЕРЕ САВЛАДАНОСТИ ПРОГРАМА

Провером савладаности програма утврђује се степен остварености предвиђених исхода учења. Када програм носи ознаку одређеног нивоа ЗЕРОЈ-а, провера треба да обезбеди одговарајуће доказе да постигнуће полазника одговара захтевима тог нивоа. Садржај и начин провере непосредно се изводе из исхода учења и комуникативних језичких активности предвиђених програмом. Завршна провера може бити организована из једног или више делова и може обухватити тест у штампаном или дигиталном облику, усмену проверу и комуникативне задатке, укључујући симулације комуникативних ситуација. Њена структура утврђује се у складу са исходима учења и комуникативним језичким активностима предвиђеним програмом. Број задатака не мора да одговара броју исхода учења: истим задатком може се проверити више повезаних исхода, а оствареност истог исхода може се проверавати у више задатака или делова завршне провере. У Табели 4 приказани су примери повезивања исхода учења са одговарајућим задацима и поступцима провере, који илуструју различите начине процењивања њихове остварености.[12]

Комуникативна језичка активност	**Исход учења**	**Пример задатка или поступка провере**
Рецепција – разумевање говора	разуме кључне информације у кратком усменом обавештењу	Полазник слуша кратко обавештење и у тесту бира, уписује или повезује податке који се односе на место, време, учеснике или садржај обавештења.
Рецепција – разумевање писаног текста	проналази релевантне информације у кратком писаном тексту	Полазник чита кратко обавештење, поруку, распоред или други функционални текст и проналази информације потребне за решавање задатка.
Усмена интеракција	учествује у краткој размени информација	Полазник у симулираној комуникативној ситуацији тражи и даје информације, одговара на питања и на одговарајући начин реагује на исказе саговорника.
Усмена продукција и интеракција	усмено описује догађај, искуство или план	Полазник, самостално или на основу визуелног, текстуалног или усменог подстицаја, описује догађај, искуство или план, а затим одговара на питања у вези са излагањем.
Писана продукција	пише кратку функционалну поруку	Полазник, у складу са задатом комуникативном ситуацијом, пише поруку одређене сврхе, намењену одређеном примаоцу, и у њу укључује тражене информације.
Медијација – преношење информација	посредује у преношењу основних информација	Полазник издваја релевантне информације из кратког усменог, писаног или мултимодалног текста и усмено или писано их преноси другом лицу, у складу са сврхом задатка и потребама примаоца.

Табела 4. Примери повезивања исхода учења са задацима и поступцима провере – ниво А2

[12] Наведени исходи и задаци представљају илустративне примере за ниво А2. При изради програма прилагођавају се циљном нивоу или профилу језичке компетенције, сврси програма, потребама циљне групе и предвиђеним ситуацијама употребе језика.

Структура завршне провере

Програмом је потребно јасно утврдити:

- форму, делове и начин спровођења завршне провере – тест у штампаном или дигиталном облику, усмену проверу, комуникативне задатке, укључујући симулације комуникативних ситуација, или комбинацију ових поступака;
- место реализације завршне провере, односно простор у којем се провера спроводи и/или дигитално окружење уколико се провера у целини или делимично реализује на даљину;
- исходе учења и комуникативне језичке активности који се проверавају;
- врсте задатака и њихов број;
- типове усмених, писаних и мултимодалних текстова који се користе као полазни материјал;
- трајање појединих делова провере и провере у целини;
- начин задавања задатака, упутства полазницима и услове њиховог извођења;
- лица одговорна за спровођење провере и процену постигнућа;
- начин бодовања и оцењивања;
- критеријуме за процену постигнућа;
- праг успешности и друге услове за успешно савладавање програма;
- начин формирања и исказивања коначног резултата.

За програме страних језика провера савладаности реализује се на начин утврђен програмом. Програмом се одређују лица одговорна за спровођење провере и процену постигнућа. Ако је предвиђено да проверу спроводи комисија, потребно је утврдити њен састав, надлежности и начин рада. Када је програм усмерен на достизање одређеног нивоа језичке компетенције у целини, завршна провера треба да обухвати одговарајући распон рецепције, продукције, интеракције и медијације и да обезбеди доказе да постигнуће полазника одговара захтевима тог нивоа. За проверу више комуникативних језичких активности могу се користити интегрисани задаци. Код програма усмерених на развијање одређеног профила језичке компетенције, провера обухвата комуникативне језичке активности и исходе утврђене тим профилом. Такав програм може бити усмерен на једну комуникативну језичку активност или на њихову одређену комбинацију. У том случају резултат провере не представља доказ о достигнутом нивоу језичке компетенције у целини. Посебна намена програма сама по себи не значи да се провера ограничава на одређене комуникативне језичке активности. Ако је програм за посебне намене усмерен на достизање одређеног нивоа ЗЕРОЈ-а у целини, завршна провера треба да обухвати распон активности и захтева који одговарају том нивоу.

10.1. Задаци и садржај провере

Задаци треба да буду усклађени са циљним нивоом или профилом језичке компетенције, језичким и когнитивним захтевима исхода учења и ситуацијама употребе језика за које се полазник оспособљава. Налози и упутства за извршавање задатака морају бити пажљиво формулисани, јасни и недвосмислени, како би полазницима било разумљиво шта се од њих очекује. Тежина задатка не треба да произлази из непотребно сложеног налога или упутства, специфичног ванјезичког знања нити других захтева који нису предмет процене. **Типови задатака заступљени у завршној провери треба да буду усклађени са типовима задатака примењиваним током процеса учења.**

Провера познавања граматике и лексике сама по себи није довољна за утврђивање остварености комуникативних исхода. Задаци који непосредно проверавају језичка средства треба да буду контекстуализовани и могу бити део завршне провере, али њихов резултат не може заменити доказ да полазник функционално користи та средства у рецепцији, продукцији, интеракцији и медијацији, у складу са исходима програма.

Пре примене завршне провере потребно је обезбедити проверу припремљених задатака ради утврђивања њихове усклађености са исходима учења, циљним нивоом или профилом језичке компетенције, примерености садржаја и језичких захтева, као и јасноће налога и упутстава.

10.2. Критеријуми и начин вредновања постигнућа

За задатке код којих се одговор може недвосмислено утврдити, као што су одређени задаци рецепције, потребно је припремити кључ за бодовање и правила прихватања одговора. За задатке продукције, интеракције и медијације потребно је унапред утврдити критеријуме и одговарајуће скале за оцењивање. Критеријуми се бирају у складу са природом задатка, исходима учења и циљним нивоом или профилом језичке компетенције. Они се, у зависности од задатка, могу односити на:

- оствареност комуникативне сврхе задатка;
- обим и примереност језичких средстава;
- језичку тачност;
- организованост и повезаност исказа;
- течност изражавања;
- способност успостављања и одржавања интеракције;
- успешност издвајања, повезивања, сажимања или прилагођавања релевантних информација и њиховог јасног и тачног преношења;
- употребу регистра, начина обраћања, облика учтивости и других језичких конвенција примерених комуникативној ситуацији и односу међу саговорницима.

10.3. Услови за успешно савладавање програма

Програмом се унапред утврђују начин бодовања, критеријуми вредновања и израчунавања резултата, праг успешности и услови под којима се сматра да је полазник успешно савладао програм.

Ако завршна провера има више делова, потребно је утврдити:

- да ли се резултати појединих делова исказују засебно;
- колики је удео сваког дела у коначном резултату;
- да ли је, поред укупног прага успешности, утврђен и минимални праг успешности за поједине делове;
- да ли је, у случају да полазник није положио поједини део завршне провере, омогућено поновно полагање само тог дела и, ако јесте, одредити рок важења резултата;
- на који начин се формира и исказује коначни резултат (описно, бројчано, процентуално и сл.).

10.4. Спровођење завршне провере на даљину

На завршну проверу која се у целини или делимично реализује на даљину примењују се сви претходно утврђени принципи и захтеви у погледу садржаја и структуре провере, испитних задатака, критеријума оцењивања и услова за успешно савладавање програма. Специфичности реализације на даљину захтевају додатно планирање организационих и техничких услова, као и поступака којима се обезбеђују ваљаност, поузданост и упоредивост резултата процене.

У том смислу, потребно је посебно утврдити:

1. начин утврђивања идентитета полазника;
2. услове за самостално извршавање задатака и правила коришћења дозвољених помагала и дигиталних алата, укључујући алате вештачке интелигенције;
3. начин спровођења поступака провере у дигиталном окружењу, у складу са комуникативним језичким активностима које се процењују;
4. техничке услове за спровођење провере, поступање у случају техничких сметњи или прекида везе и обезбеђивање приступачности;
5. начин документовања поступка провере и резултата, као и обезбеђивања доследне примене утврђених критеријума оцењивања.

Уколико је планирано снимање појединих делова провере, нарочито усмене продукције и интеракције, потребно је утврдити основ и сврху снимања, начин чувања снимака, рокове њиховог чувања, овлашћења за приступ и мере заштите података о личности, у складу са важећим прописима. Снимање није обавезан услов за реализацију завршне провере на даљину и само по себи не представља доказ самосталности рада полазника.

11. ИСПРАВА КОЈА СЕ ИЗДАЈЕ НАКОН САВЛАДАНОГ ПРОГРАМА

Програмом се утврђују врста и пун назив исправе која се издаје полазнику након успешно савладаног програма, у складу са прописима којима се уређује образовање одраслих и одобреним програмом.

За програм обуке страног језика који се остварује као програм образовања одраслих за лични и професионални развој и није заснован на стандарду квалификације полазнику се, након остваривања предвиђених исхода учења и испуњавања утврђених критеријума успешности, издаје **потврда о савладаном програму обуке**.

Програмом је потребно утврдити:

- услове за издавање потврде;
- начин на који се утврђује да је полазник успешно савладао програм;
- податке који се уносе у потврду, у складу са прописима;
- начин исказивања достигнутог нивоа или профила језичке компетенције, када је то предвиђено програмом;
- начин вођења евиденције о издатим потврдама.

Назив и садржај потврде морају бити усклађени са називом и садржајем одобреног програма, предвиђеним исходима учења и резултатима завршне провере.

Потребно је јасно разликовати:

- **похађање програма**, којим се потврђује учешће полазника у програму, али не и оствареност исхода учења или достигнути ниво језичке компетенције. Ако организатор издаје документ о похађању, у његовом називу и садржају мора бити јасно назначено да се њиме потврђује само учешће у програму;
- **успешно савладавање програма**, које подразумева да је полазник остварио програмом утврђене исходе учења и испунио предвиђене критеријуме успешности и на основу којег се издаје **потврда о савладаном програму обуке**;
- **достизање одређеног нивоа језичке компетенције према ЗЕРОЈ-у**, које се у потврди може навести само ако су исходи учења и завршна провера усклађени са релевантним дескрипторима тог нивоа и ако провера обухвата одговарајући распон комуникативних језичких активности;
- **достизање циљног профила језичке компетенције**, када програм развија само одређене комуникативне језичке активности или у њима предвиђа различите нивое постигнућа. У том случају у потврди се наводи одговарајући профил, без формулације која би могла сугерисати да је достигнут ниво језичке компетенције у целини.

12. НАЧИН НА КОЈИ СЕ ПРОГРАМ ЧИНИ ДОСТУПНИМ ЈАВНОСТИ

Програмом се утврђује начин оглашавања и информисања јавности о програму. Информације о програму могу се учинити доступним путем интернет странице организатора, електронских и штампаних информативних и промотивних материјала, огласне табле организације, друштвених мрежа и других одговарајућих канала информисања. У зависности од циљне групе, информисање се може остваривати и посредством послодаваца, удружења, локалних служби и других организација које су са њом у непосредном контакту. Када је потребно, основне информације о програму пружају се и на језику који припадници циљне групе разумеју.

Информације о програму треба да буду јасне, потпуне и доступне заинтересованим полазницима пре уписа. Оне треба да садрже:

- назив програма;
- циљну групу којој је програм намењен;
- услове за упис и захтевани улазни ниво или профил језичке компетенције;
- циљни ниво или профил језичке компетенције;
- трајање програма и динамику реализације;
- начин реализације програма;
- начин провере савладаности програма и услове успешног завршетка;
- врсту и назив документа који се издаје након успешно савладаног програма.

Информације које се објављују о програму треба да буду усклађене са одобреним програмом и не смеју стварати погрешан утисак о његовој сврси, циљном нивоу или профилу језичке компетенције, обиму програма, условима успешног завршетка или значењу документа који се издаје.

РЕФЕРЕНЦЕ И ИЗВОРИ

- Закон о Националном оквиру квалификација Републике Србије („Службени гласник РС“, бр. 27/2018, 6/2020, 129/2021 и 76/2023).
- Правилник о ближим условима у погледу програма, кадра, простора, опреме и наставних средстава за стицање статуса јавно признатог организатора активности образовања одраслих („Службени гласник РС“, бр. 130/2021).
- Правилник о систему за разврставање и шифрирање квалификација у Националном оквиру квалификација Републике Србије („Службени гласник РС“, бр. 159/2020).
- Агенција за квалификације. (2022). Методолошко упутство за развој програма обуке заснованих на стандардима квалификација. Београд: Агенција за квалификације.
- Council of Europe. (2001). Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Cambridge University Press.
- Council of Europe. (2020). Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment – Companion Volume. Council of Europe Publishing.
- Council of Europe & Association of Language Testers in Europe (ALTE). (2026). Manual for Language Test Development and Examining: For Use with the CEFR. Council of Europe.
- Association of Language Testers in Europe (ALTE). (2018). Guidelines for the Development of Language for Specific Purposes Tests: A Supplement to the Manual for Language Test Development and Examining.

ПРИЛОГ 1

ПРОГРАМ

НЕФОРМАЛНОГ ОБРАЗОВАЊА ОДРАСЛИХ

ЗА СТИЦАЊЕ СТАТУСА ЈАВНО ПРИЗНАТОГ ОРГАНИЗАТОРА АКТИВНОСТИ ОБРАЗОВАЊА ОДРАСЛИХ

Место и датум израде програма: *Пре попуњавања обрасца консултовати *Методолошко упутство за развој програма обуке страних језика*, доступно на интернет страници Агенције за квалификације.

*По потреби, поља за одговор могу се проширити. Када је потребно унети податке за више лица или поновити одређену целину обрасца, одговарајући блок се копира и попуњава засебно за свако лице, односно за сваку целину.

1. **ОПШТИ ПОДАЦИ О ПРОГРАМУ**
    - **1.1. Назив програма**
    - **1.2. КЛАСНОКС/ISCED 13-F подсектор**
    - **1.3. Категорија програма неформалног образовања одраслих**
    - **1.4. Трајање програма у сатима**
    - **1.5. Максималан број полазника по образовној групи**

2. **УСЛОВИ ЗА УПИС ПОЛАЗНИКА**
    - **2.1. Потребна претходна знања и компетенције за упис полазника**
    - **2.2. Специфични психофизички захтеви за похађање програма обуке**

3. **ОПШТИ ОПИС ПРОГРАМА**

4. **ЦИЉ ПРОГРАМА**

5. **ИСХОДИ УЧЕЊА НА НИВОУ ПРОГРАМА**

6. **ПЛАН, САДРЖАЈ И УСЛОВИ РЕАЛИЗАЦИЈЕ ПРОГРАМА**

    6.1. Сажети план програма обуке

    Напомена: По потреби додати редове у табели, у складу са бројем тематско-комуникативних целина предвиђених програмом.

Р. Бр.	**Назив тематско-комуникативне целине**	**Комуникативне функције**	**Број сати**
Укупан број сати предвиђен програмом обуке			

6.2. Садржај и разрада појединачне тематско-комуникативне целине

Напомена: Умножити табелу у складу са бројем предвиђених целина и проширити поља за унос података.

Назив тематско-комуникативне целине	
Домен и ситуације употребе	
Релевантни дескриптори ЗЕРОЈ-а	
Исходи учења	
Комуникативне функције	
Комуникативне језичке активности	
Врсте текстова	
Језичка средства	
Социокултурни и интеркултурни аспекти	
Активности учења	
Начин провере остварености исхода учења	
Број сати	

6.3. Начин организације, облици учења и методе рада

Начин организације обуке	
Облици учења	
Методе рада и начин њихове примене у остваривању исхода учења	

6.4. Место реализације програма

*Попунити једно или оба поља, зависно од начина реализације програма.

Простор за реализацију непосредне наставе (код непосредне и/или комбиноване обуке)	
Дигитално окружење – платформе и алати за реализацију обуке на даљину (код обуке на даљину и/или комбиноване обуке)	

6.4. Опрема и техничка средства за реализацију програма

Опрема и техничка средства неопходна за реализацију програма	

6.5. Материјали за учење и подучавање

Објављени материјали за учење и подучавање (аутор, назив, издавач, година издања)	
Остали наставни материјали и ресурси (врста и намена)	

7. РЕАЛИЗАЦИЈА ПРОГРАМА НА ДАЉИНУ

*Попуњава се када се програм у целини или делимично реализује на даљину. За комбиновану обуку попуњава се иста табела, али само у односу на део програма који се реализује на даљину.

Дигиталне платформе и алати – намена и основне функционалности	
Организација синхроних и асинхроних активности – обим, динамика и начин комуникације и интеракције	
Наставни материјали и задаци – начин приступа, достављања и пружања повратних информација	
Праћење и евидентирање активности полазника	
Наставна и техничка подршка полазницима	
Документовање реализације програма на даљину	

8. ПРИЛАГОЂАВАЊЕ ПРОГРАМА ПОТРЕБАМА ПОЛАЗНИКА

Поступци и инструменти за утврђивање претходних језичких знања, образовног и језичког искуства и потреба полазника	
Начин прилагођавања активности учења, наставних материјала, темпа рада и организације обуке	
Облици додатне подршке полазницима	

8.1. Обезбеђивање приступачности програма за особе са инвалидитетом

Мере приступачности простора, дигиталног окружења, материјала, комуникације и активности учења	
Прилагођавање начина провере остварености исхода учења	
Додатна прилагођавања, подршка и асистивна технологија, када су потребни	

9. ПРАЋЕЊЕ НАПРЕДОВАЊА ПОЛАЗНИКА

Поступци и инструменти праћења напредовања полазника	
Исходи учења и комуникативне језичке активности чија се оствареност прати	
Критеријуми за процену напредовања полазника	
Начин и динамика пружања повратних информација полазницима	
Начин коришћења резултата праћења за планирање даљег рада и прилагођавање активности учења и подршке полазницима	

10. САДРЖАЈ И НАЧИН ПРОВЕРЕ САВЛАДАНОСТИ ПРОГРАМА

10.1. Задаци и садржај провере

Облик и делови завршне провере и начин њиховог спровођења	
Место спровођења завршне провере	
Исходи учења и комуникативне језичке активности који се проверавају	
Врсте и број испитних задатака	
Врсте усмених, писаних и мултимодалних текстова	
Трајање појединих делова и укупно трајање завршне провере	
Начин задавања задатака, упутства за полазнике и услови њиховог извршавања	

10.2. Критеријуми и начин вредновања постигнућа

Начин бодовања задатака код којих се тачност одговора може недвосмислено утврдити, укључујући правила за прихватање одговора	
Критеријуми за процену постигнућа у задацима продукције, интеракције и медијације	
Скале за процену постигнућа и начин њихове примене	
Начин утврђивања резултата појединих делова завршне провере	

10.3. Услови за успешно савладавање програма

Праг успешности на завршној провери и образложење његовог избора	
Удео појединих делова завршне провере у коначном резултату (када провера има више делова)	
Минимални прагови успешности за поједине делове провере (када су предвиђени)	
Могућност поновног полагања појединих делова завршне провере и рок важења резултата положених делова (ако је предвиђено)	
Начин обједињавања и исказивања резултата и утврђивања коначног резултата	
Други услови за успешно савладавање програма (ако су предвиђени)	

10.4. Спровођење завршне провере на даљину (уколико је применљиво)

*Ова табела попуњава се само ако се завршна провера у целини или делимично спроводи на даљину.

Начин утврђивања идентитета полазника	
Правила самосталног извршавања задатака, дозвољена помагала и коришћење дигиталних алата, укључујући алате вештачке интелигенције	
Начин спровођења испитних задатака у дигиталном окружењу	
Технички предуслови, поступање у случају техничких сметњи и мере приступачности	
Начин документовања завршне провере, чувања испитних материјала и резултата и обезбеђивања доследног процењивања	
Услови снимања појединих делова завршне провере и заштита података о личности (ако је снимање предвиђено)	

ПРИЛОЗИ УЗ ЗАВРШНУ ПРОВЕРУ

Уз попуњен образац приложити примере испитних задатака и теста, односно других инструмената завршне провере, одговарајуће кључеве за бодовање, када су применљиви, као и критеријуме и скале за процену постигнућа. Када су за завршну проверу на даљину предвиђени посебни задаци, упутства или инструменти процењивања, приложити и њихове примере.

11. НАЗИВ ИСПРАВЕ КОЈА СЕ ИЗДАЈЕ НАКОН САВЛАДАНОГ ПРОГРАМА

(У складу са Правилником о врсти, називу и садржају образаца и начину вођења евиденција и називу, изгледу и садржају образаца јавних исправа и уверења у образовању одраслих („Сл. гласник РС“, бр. 89/2015, 102/2015)).

Назив исправе	

12. НАЧИН НА КОЈИ СЕ ПРОГРАМ ЧИНИ ДОСТУПНИМ ЈАВНОСТИ

Начин оглашавања и информисања о програму (интернет страница, информативни материјали, огласна табла и сл.)	
Информације о програму које ће бити доступне јавности	

У Београду,